

Gülnarə Qorxmaz qızı Qurbanova
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə dissertantı,
Azərbaycan Dillər Universiteti
E-mail: mirzoyeva_86@mail.ru

Rəyçilər: filol.ü.e.d., prof. Ç.M. Qaraşarlı,
filol.ü.f.d., dos. K.A. Cəfərova

Açar sözlər: slənq, dilçilik, ixtisarlar, internet ünsiyyəti, müasir gənclik

Ключевые слова: сленг, лингвистика, аббревиатуры, интернет-общение, современная молодежь

Key words: slang, linguistics, abbreviations, internet communication, modern youth

XX əsr və XXI əsrin əvvəlləri təkcə tarixçilər üçün deyil, həmçinin dilçilər üçün olduqca maraqlı idi. Dildə baş verən dəyişikliklərin sosial səbəbləri və bu dəyişikliklərin nəticələri müasir dilçiləri maraqlandıran mövzular olub. Slənq terminin araşdırılması dilçiləri maraqlandıran mövzulardan biri olmuşdur. İngilis dili leksioqrafiyasında slənq termini XIX əsrin əvvəllərində geniş istifadə olunmağa başlandı. Bu terminin etimologiyası çox mübahisəli məsələdir və bunun araşdırılması ilə məşğul olan dilçilər bu terminin dəqiq tərifini verməmişlər.

Slənqlər dilə heç bir xələl gətirmir, əksinə müasir danışq dilinin lazımı hissəsidir. O daimi dəyişir, inkişaf edir, bir anda formalaşa bilər və birdəfəlik yoxa çıxır. Slənqlərin yaranması ilə əlaqəli dildə baş verən dəyişikliklər şifahi nitqi daha asan və anlaşıla bilər. Slənq özü insan həyatının müxtəlif sahələrində istifadə olunan canlı və dinamik bir sistemdir. Bunlar mədəniyyətin bir sıra sahələrində işləyə bilər. Son dövrlərdə elə bir insan yoxdur ki, şifahi nitqində slənqdən istifadə etməsin. Bəzən loru sözlər və jarqonların yanlış istifadəsi insan arasındakı ünsiyyəti poza bilər və hətta həmsöhbəti təhqir edə bilər. Slənqlər həmçinin bədii ədəbiyyatda əsərlərin təsir gücünü qüvvətləndirmək üçün istifadə olunur.

Hal-hazırda slənqin kifayət qədər çox tərfi var və bu təriflər bir-birinə ziddir. Bu ziddiyyətlər əsasən bu anlayışın həcmi ilə əlaqəlidir. Mübahisəli məsələ budur ki, slənqlərə bədii sözlərin əvəzləyiciləri olan ifadəli, istehzal sözlərin aid olub-olmaması mübahisəli məsələdir. Bəzi tədqiqatçılar slənqin mövcud olmasını inkar edir. Onlar slənqizmləri müxtəlif leksik və üslubi kateqoriyalara aid edirlər. Bəzi tədqiqatçılar isə slənqlərin mövcud olmasını inkar edir.

Slənq ilk vaxtlar ayrı-ayrı sosial qruplarda yaranıb, söz və frazeoloji vahidlərdən ibarət olub. Slənq özündə bu sosial qrupların məşğuliyyətini əks etdirirdi. Slənqi yalnız linqvistik baxımdan araşdırmaq düzgün olmazdı, çünki slənqlər həm linqvistik, həm də sosiolinqvistik xüsusiyyətləri özündə daşıyır. Və onu da qeyd etmək lazımdır ki, slənqlər şifahi nitqdə işlənir.

Slənqin araşdırılması ilə E. Partric, S. B. Fleksir, V. Firman, M. M. Makovski, A. Barrere, Ç. Leland, İ. R. Qalperin, V. C. Burk, V. A. Xomyakov, İ. V. Arnold, O. Esperson, C. Qrinok, K. İ. Kitric, C. Layter və s. məşhur dilçilər məşğul olmuşlar.

Dünyanın ən böyük slənq tədqiqatçısı haqlı olaraq Erik Partric (1894-1979) hesab olunur. Ömrü boyu o faktiki materiallar toplamış və bir sıra əsərlər, o cümlədən, lüğətlər çap etdirmişdir. E. Partric və onun davamçıları (C. Qrinok və K. İ. Kitric) slənqə bu cür tərif verirlər: Slənq müəyyən sosial və ya peşə-sənət qruplarına aid olan, insanların ictimai baxışlarını əks etdirən, şifahi nitqdə mövcud olan, dəyişkən, müvəqqəti, qətiyyətsiz sistemə salınmamış, nizam-

siz və təsadüfi leksemlər toplusudur. E. Partric belə hesab edirdi ki, slənqdən şən əhval-ruhiyyəli, yaşca cavan insanlar əyləncə üçün isifadə edirlər. İ.V. Arnold slənq haqqında yazırdı: Leksikologiyanın və frazeologiyanın emosional, ifadəli elə bir layı var və bu lay ədəbi normanın həndəvərindən kənara çıxır. İ. V. Arnold həmçinin slənqə bu cür tərif verir: “Slənqlər orijinallıq və yenilik tələb edən kobud və ya komik olan xalis danışiq sözləridir. O, belə hesab edirdi ki, slənqlər danışiq dilindəki kobud söz və ifadələr və ya ədəbi dildə zarafatyana emosiya çaları olan söz və ifadələrdir. [2,65]

Bəzi tədqiqatçılar slənqin mövcudluğunu inkar edirdi. Onlar mövcud olan slənqləri ayrı-ayrı leksik və üslubi kateqoriyalara aid edirlər. Məsələn, İ.R. Qalperin “Slənq termini haqqında” məqaləsində slənqləri qeyri-müəyyən xüsusiyyətlərinə əsaslanaraq onların mövcud olmasını inkar edir. O, belə hesab edirdi ki, slənqlər leksika və frazeologiyaynı ele bir layıdır ki, canlı danışiq dilində danışiq neologizmləri kimi yaranır və asanlıqla hamı tərəfindən qəbul edilmiş ədəbi danışiq dilinə keçə bilirlər. Qalperin slənq anlayışını ayrı və müstəqil kateqoriya kimi qəbul etmir, o təklif edirdi ki, slənq ingilis sözü olan jarqon sözlünə sinonim kimi işlənsin. Deməli, belə məlum olur ki, İ.R. Qalperin slənqi neologizmlərin leksik-üslubi kateqoriyası kimi təyin edir.

O.S. Axmanovanın “Linqvistik terminlər lüğəti” adlı kitabında “slənq” termininin iki mənası verilib:

1. Peşə-sənət ilə əlaqəli nitqin danışiq variantı.

2. Bu və ya digər peşə-sənət və ya sosial qrupların danışiq dili elementləri olub, həmin qruplara bilavasitə aid olmayan insanların danışiq dilinə və ya ədəbi dilə daxil olub müxtəlif emosional-ekspressiv çaları olan sözlərdir.

“Məktəblinin izahlı-etimoloji lüğəti” adlı kitabda slənq sözü belə izah olunur: müəyyən sosial və yaş qruplarına aid olan insanların nitqini xarakterizə edən söz və ifadələrdir. Fransız dilindən alınan arqo və ya jarqon sözləri kimi slənq sözü də alınmadır. Q.A. Sudzilovski slənq anlayışını araşdıran rus dilçisi olmuşdur. O, öz tədqiqat işində qeyd edir ki, “slənq” termini özündə bir neçə anlayışı birləşdirir. Q. A. Sudzilovski qeyd edirdi ki, aşağıdakı xüsusiyyətlər slənqlərin ən vacib fərqləndirici xüsusiyyətləridir: 1) Slənq-leksik hadisədir. 2) Slənq ədəbi dilə aid deyil. 3) Slənq şifahi nitqə aid olan lüğət tərkibidir. 4) Slənq emosional çaları olan lüğət tərkibidir.

O, slənqləri şərti olaraq bir neçə qrupa ayırır: hamıya məlum olan, hamı tərəfindən işlədilən, az tanınan və az istifadə olunan. Slənqlərin bu qədər çox fərqləndirici xüsusiyyətə malik olduğuna görə dilçilər bu termindən istifadə etmək istəmirlər. Amma ki, eyni zamanda bir çox amerikan və ingilis dili lüğətlərində sl (slang) qeydi var. Həm ingilis, həm də amerikan dilçiləri anlayırlar ki, slənq anlayışı çox geniş anlayışdır. Con S. Fermer yazır: “Slənq nədir? Əslində hələ mən slənq anlayışını tam əhatə edən tərifini verə bilməmişəm.” Con S.Fermer daha sonra slənq tədqiqatçısı Murreyin sözlərini xatırladır. Murrey deyirdi ki, ümumilikdə slənqə tərif vermək qeyri-mümkündür.

Dil insan varlığının əsas əlaməti olub insanlar arasında əsas ünsiyyət vasitəsidir. Slənq də insanlar arasında ünsiyyət yaratmaq vasitəsi olduğu üçün slənqin lüğət tərkibini araşdırmaq dil sistemini araşdırmaq qədər önəmlidir. Slənq tədqiqatçısı olan böyük ingilis dilçisi E. Partric və onun ardıcılıları olan C.Qrinaf və K.İ. Kittric slənqi müəyyən sosial və ya peşə qruplarına aid olan insanların düşüncələrini əks etdirən, tezdəyişən, davamsız, sistemə salınmamış, qarışıq və təsadüfi leksemlər birləşməsidir. [4] Slənqlər üslubi məqsədlər üçün istifadə olunan sözlərdir. Üslubi məqsədlər bunlardır:

— yenilik, qeyri-adilik effekti üçün;

- qəbul olunmuş nümunələrdən fərqlənmək üçün;
- danışanın əhval-ruhiyyəsini göstərmək üçün;
- fikrə konkretlik, canlılıq, ifadəlik, dəqiqlik, yığcamlıq, gözəllik əlavə etmək üçün;
- klišedən uzaq olmaq üçün.

Slənqlərin bu qədər çox fərqləndirici xüsusiyyətə malik olduğuna görə dilçilər bu termindən istifadə etmək istəmirlər. Amma ki, eyni zamanda bir çox amerikan və ingilis dili lüğətlərində sl (slang) qeydi var. Həm ingilis, həm də amerikan dilçiləri anlayırlar ki, slənq anlayışı çox geniş anlayışdır. Con S. Fermer yazır: “Slənq nədir? Əslində hələ mən slənq anlayışını tam əhatə edən tərifini verə bilməmişəm.” Fermer daha sonra slənq tədqiqatçısı Murreyın sözlərini xatırladır. Murrey deyirdi ki, ümumilikdə slənqə tərif vermək qeyri-mümkündür. Azərbaycan dilçiləri “İzahlı tərcüməşünaslıq terminləri lüğəti” adlı kitabda slənq anlayışını belə izah edirlər: “Slənq – müəyyən peşə, yaxud sosial təbəqə nümayəndələrinin tərəfindən istifadə edilən söz və ifadələr. Ümumi və xüsusi slənqlərə bölünür.” [1, s. 101]

İngilis dilinin böyük Oksford lüğətində slənqə belə tərif verilir: “Slənq ziyalı adamların danışdığı dilindən aşağı səviyyədə və xüsusi mənalarda işlədilən danışığı dilidir”. “Aşağı təbəqədən olan bir qrup şəxslərin istifadə etdikləri xüsusi leksemlər toplusudur”.

Hal-hazırda slənq ingilis dilinin ayrılmaz hissəsidir. Slənq özündə müasir həyatın xüsusiyyətlərini əks etdirir. Slənqlər leksikologiyanın elə bir sahəsidir ki, həmişə insanların marağını özünə cəlb etməyi bacırır. Slənqlər əslində dil istifadəçilərini özünə cəlb etmək, onlarda maraqlandıran üçün istifadə olunur. Slənqlər çox ifadəli, bəzən istehzalı, gündəlik həyatda istifadə olunan sözlərdir. Slənqlər ayrı-ayrı sosial qrupların nümayəndələrinin lüğət tərkibində yaranmış, bu sosial qrupların məşğuliyyətini əks etdirən sözlər və frazeoloji birləşmələrdir. Slənqlər əsasən 14-15 yaşlarından 24-25 yaşlarına qədər olan gənclərə aid olan emosional çalılara malik olan lüğət tərkibidir. Hamı tərəfindən istifadə olunan bu sözlər öz emosionallığını qoruyub saxlayır. [5]Gənclərin özünəməxsus aləmi var. Sırr deyil ki, hər bir yeniyetmə fikirlərini ifadə etmək tərzinə görə seçilmək istəyir. Bu yaş həddinə aid olan yeniyetmələr emosiyalarının dayanıqsızlığı, hamı kimi olmaq istəməmələri ilə digər yaş qruplarından fərqlənmək və öz düşüncələrini fərqli şəkildə çatdırmaq istəyirlər. Gənclərin istifadə etdikləri slənqlərin yaranmasının səbəbi məhz budur.

Hal-hazırda internet insanların informasiya mübadiləsi zamanı istifadə etdikləri əsas vasitədir. İnformasiyanın qəbul edilməsi, ötürülməsi və mübadiləsinin bir sıra yolları var. Müasir gənclərin ən çox istifadə etdiyi internet ünsiyyətinin məşhur forması olan elektron yazışmanın araşdırılması məsələsi slənqlərin sosialinqvistik xüsusiyyətlərinin araşdırılması prosesində mühüm mərhələdir. İnternet vasitəsilə ünsiyyət saxlayan müasir məktəbli və tələbə üçün ingilis dilini bilmək kifayət deyil, həmçinin münasibətlərin qaydaya salınması üçün xüsusi nitq taktikasından istifadə etməyi bacarmalıdır. Elektron mesajların yazılması, onların ekranlardan oxunması bu yazışmaları sanki canlı söhbətə bənzədir. İnternet yazışmasının özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Belə ki, yazan şəxsin hiss və emosiyalarını təsvir etmək üçün emosional çalarlı işarələrdən və abbreviaturalardan istifadə olunur. Əvvəllər elektron yazışmalar zamanı emosiyaları ifadə etmək mümkün deyildi. Buna görə də yazılı nitqdə emosiyaları ifadə etmək üçün durğu işarələrindən istifadə olunmağa başlandı. Artıq 20 ildir ki, smayliklər forum, çat və elektron məktublarda yazılmasında, ICQ vasitəsi ilə ünsiyyətdə istifadə olunur. Həmçinin elektron yazışmalarda *rtfm*, *lol* və *s.bu* kimi istifadə olunur. Bunlar ingilis dilində şablon ifadələrin qısaltmalarıdır. Bildiyimiz kimi internet Amerikada yaranmışdır və uzun müddət şəbəkə dili kimi ingilis dilindən istifadə olunurdu. Məhz bu səbəbdən internet slənqlərinin əksəriyyətinin mənşəyini ingilis dilində sözlər təşkil edir. Bu cür qısaltmaların yaranma

səbəbini anlamaq çətin məsələ deyil. Əsas səbəb budur ki, insanlar vaxta qənaət etməyə çalışırlar. Çünki bir vaxtlar internetdən istifadə etmək üçün ödəniş yüksək idi. Buna görə də sözlər qısaldılaraq yazılmağa başlandı. Elektron yazışmalar zamanı qısa ifadələrdən, lakonizmədən, Azərbaycan dilində dilindəki sözlərin əvəzinə ingilis dilində olan qısa sözlərdən, qısaltmalardan “smaylik”adlanan emosional çaları işarələrdən istifadə olunur. “Smaylik” sözü ingilis mənşəli olub mənası “to smile-gülümsəmək” deməkdir.

Elektron yazışmalarında istifadə edilən abbreviaturanın bu və ya digər xüsusiyyətlərinə görə növlərini müəyyənləşdirərkən ilk öncə abbreviatura anlayışının izahına nəzər yetirmək lazımdır. İzahlı dilçilik terminləri lüğəti kitabında “abbreviatura” termininin izahı belədir: 1) Mürəkkəb sözlərin ixtisarı (mürəkkəb qısaldılmış söz); 2) Sözlərin baş hərfləri ilə müxtəsər yazılışı; 3) İki və daha çox sözdən ixtisarla düzəldilən onomastik vahid.

İngilis dilində elektron yazışmaların 5 növü var. Bunlar aşağıdakılardır:

1. Hərflərdən ibarət olan abbreviaturalar. Bu abbreviaturalar söz birləşmələrinin tərkibində olan sözlərin ilk hərflərindən ibarət olur: *LTNS- Long time no see. – Çoxdandı bir-birimizi görmürük.*

2. Səslərdən ibarət olan abbreviaturalar. Bu cür abbreviaturalar söz birləşmələrinin tərkibində olan sözlərin ilk səslərindən ibarət olur: *CU- See you- Görüşənədək.*

3. Hərflər - səslərdən ibarət olan abbreviaturalar. Bu abbreviaturalar həm söz birləşmələrinin tərkibində işlən sözlərin ilk hərflərindən, həm də sözlərin ilk səslərindən ibarət olur: *BBS-Be back soon- Tezliklə qayıdacam.*

4. Hərflər - rəqəmlərdən ibarət olan abbreviaturalar. Bu abbreviaturalar həm sözün ilk hərflərindən, həm də söz kimi oxunan rəqəmdən ibarət olur: *GR8- Great- Əla., 4GET- Forget- Unut.*

5. Rəqəm abbreviaturaları. Bu abbreviaturalar adi söz kimi oxunan rəqəmlərdən ibarət olur: 4-For- üçün; 2-to;too- sözünü və ya ədat.

Məsələn,

My smmr hols wr CWOT. B4, we used 2go2 NY 2C my bro, his GF & thr 3:- kids FTF. ILNY, it's a gr8 plc.

Elektron yazışmanın bir növü olan bu yazını ilk baxışda anlamaq çətinidir. Çünki çox saylı abbreviaturalardan istifadə olunub. Bu elektron yazışmanın açılışı belədir: *My summer hols (qısaltma – holidays) were a complete waste of time. Before, we used to go to NY (New York) to see my brother, his girlfriend and their 3 kids face to face. I love New York, it's a great place.*

Göründüyü kimi bu yazışmada söz kimi oxunan rəqəmlərdən (4, 8, 2), bütöv söz kimi oxunan hərflərdən (R = are, C = see) istifadə olunub. Bəzi sözlərdə sait səslər buraxılıb (smmr = summer, thr= there, plc= place) Həmçinin sözlərin baş hərflərindən ibarət olan qısaltmadan (ILNY = I love New York) da istifadə olunub.

Azərbaycanda, əsasən, kompüter və gənclərin slenqləri daha çox istifadə olunur. Müşahidələr göstərir ki, yazılı dilin müasir forması olan “internet yazışması” ədəbi dil normalarının kəskin pozulması şəraitində inkişaf edir. İnternet yazışmalarında sözlər təhrif olunmuş şəkildə, heç bir qayda-qanuna tabe olmayan formada aparılır. Bunlar müasir dilçilikdə kompüter slenqləri adlanır. Məsələn, “SLM” - salam, “TWK” - təşəkkür, “NCSN?” - necəsən?, “XG”- xoş gəlmisən, “HMM” - razıyam, “BYE” - sağ ol, hələlik, “NCNC” - təəccüb ifadəsi, “VOV” –heyrtlənmək, “NHB”-nə xəbər, “SBH” - sabah, “LOL” - əla, “BRO” - qardaş, “Usss” - şirin bala, körpə. İnternetdə hər hansı bir fikrə müsbət münasibət bildirməyə “layk etmək”, İnternet yazışmasına - “çat”, “çattaşmaq” deyirlər.

Müasir internet ünsiyyət vasitəsidir. Milyonlarla insan bu global şəbəkədən dost, həmfikir, yoldaş və həmsöhbət tapmaq üçün istifadə edirlər. Sosial şəbəkələrdə real həyatda olduğu kimi

insanlar bir-birlərinə qarşı hiss etdikləri duyğuları ötürə bilirlər. İnsanlar hiss etdikləri duyğuları göstərmək üçün *smaylik* adlanan vasitələrdən istifadə edirlər. Hal-hazırda ele bir elektron məktub yoxdur ki, smayliksiz yazılmış olsun. Fərqli dillərdə danışan, yazan insanlar emojilərdən istifadə edərək bir-birlərini asanlıqla anlaya və ünsiyyət qura bilirlər. Artıq müasir dünyada emojilər tərcümə vasitəsi kimi qəbul edilir. Bu kiçik gülən simalar təkcə ünsiyyətdə deyil, müxtəlif fəaliyyət sahələrində də öz yerini tutmaqdadır. İstər ünsiyyət vasitəsi olaraq, istərsə də sosial medianın əyləncəsi olaraq görülən emosiyaların istifadəsi artdıqca yeni bir dilin yarandığı hesab olunmaqdadır

Smaylik, *smayl* (ingiliscə *smiley*), *emotikon* (ingiliscə *emoticon*) emosiya ifadə edən ideoqrafik yazıdır. Smayliklər hərf, rəqəm və durğu işarələrindən ibarət olan ideoqrafik yazıdır. Smaylik ingilis dilində *smile* (*gülümsəmək*) sözündən yaranıb, lakin smayliklər vasitəsilə istənilən hissi ifadə etmək mümkündür.

Smayliklər internetdə istifadə olunduqca onların növləri də çoxalır. Smayliklər nəinki insanların emosiyalarını, həmçinin onların xarici görünüşünü də ifadə edə bilər: ☺, ☹, :-* və s. Bəzən burun simvolu olan “-” yazılır: (, :). Son zamanlar isə iki nöqtə işarəsi bərabərlik işarəsi ilə əvəz olunur. Məsələn, :) əvəzinə =) . Tez-tez çatlarda yalnız açılan və bağlanan mötərizələrdən istifadə olunur:))))))) və ya ((((. Bu zaman mötərizələrin sayı sevinc və kədər dərəcəsini göstərir.

Şərqi Asiyada isə başqa üslubda olan smayliklərdən - emojilərdən istifadə olunur. Emojilərin çox işləndiyini görə bir sıra şirkətlər emojilərdən ibarət olan klaviaturalar hazırlamışlar. Hətta “google translator” kimi emojilərin ifadə etdiyi mənalara göstərən lüğət də mövcuddur. Decodemoji.com adlanan proqram vasitəsilə biz istənilən kəlmənin emoji vasitəsilə ifadəsini tapa bilərik. Emojilər global dünyada yazılı mətnlərin dərk edilməsinin təmin etmək məqsədi daşıyır. Məsələn, üz emojilərini, yaxud gülən üzlərin emojilərini götürək. Az və ya çox dərəcədə üz ifadələrinin təsviri kultural olaraq neytral yaradılmışdı. Emojilərdə işlədilən üz rəngləri sarı rəngdə olur. Sarı rəngin işlədilməsi irq, yaxud etnik fərqliliyin müəyyən edilməsi üçün, yəni oxşar üz xüsusiyyətlərini ortadan qaldırmaq üçün işlədilmişdir. Professor Viv Evansın zənnincə “xoşbəxtlikdən ağlayan sima” vizual bir obrazdır, bu simvol eyni anda birdən çox kəlimə ilə ifadə edə biləcəyimiz bir duyğunu bildirir. “Emoji” sözü 2013-cü ildə Oxford lüğətinə daxil olmuşdur. Hər il ən çox işlədilən kəlməni seçən Oxford Lüğəti 2015-ci ildə ilk dəfə bir söz əvəzinə bir piktoqramı “İlin Kəliməsi” seçdi. “Xoşbəxtlikdən ağlayan sima” emojisi ilin kəlməsi seçilən ilk emoji kimi tarixə düşmüşdür.

Son illərdə elektron yazışmalardan istifadə etmək xeyli dərəcədə artıb. Bu günlərdə təxminən 80% gənc bloqlara rəhbərlik edir, sosial şəbəkələrdə, formalarda ünsiyyət qururlar.

Mingəçevir gənclərinin elektron yazışmalardan, internet slənqlərindən nə dərəcədə istifadə etdiklərini müəyyən etmək üçün anket sorğu keçirdim. Sorğu iştirakçıları Mingəçevir Dövlət Universitetinin 16-20 yaş arası tələbələri idi. Sorğuda istifadə olunan suallardan biri bu idi: “Siz elektron yazışmalardan istifadə edirsiniz?” Demək olar ki, bütün sorğu iştirakçıları eyni, bəli cavabını vermişdilər.

İkinci sual isə belə idi: “Nə qədər tez-tez elektron yazışmalardan istifadə edirsiniz?” Gənclərin çoxu cavab verdilər ki, demək olar ki, hər gün elektron yazışmalardan istifadə edirlər. Sorğunun üçüncü sualı bu idi: “Siz qısaltmalardan istifadə edirsinizmi?” Sorğu iştirakçıları cavab olaraq qeyd etmişdilər ki, daima qısaltmalardan istifadə edirlər. “Elektron yazışmalarda ingilis dilindəki qısaltmalardan istifadə edirsiniz?” sualına sorğu iştirakçıları “bəli” cavabını yazmışdılar. Gənclərə verilən suallardan biri bu idi ki, elektron yazışmalarda hansı qısaltmalardan istifadə olunur. Ən çox istifadə olunan qısaltmalar smayliklər, emojilərdi. Sonuncu sual isə belə idi:

“Elektron yazışmalarda istifadə olunan ingilis dilindəki qısaltmalar haqqında daha çox məlumat almaq istərdinizmi? ”Sorğu iştirakçıları ingilis dilindəki qısaltmalar haqqında əlavə məlumat almaq istədiklərini bildirdilər. Sorğu iştirakçılarının ingilis dilinə olan maraqları olduğuna görə onlar elektron yazışmalarda istifadə olunan ingilis dilindəki qısaltmalar haqqında məlumat almaq istəyirlər.

Anket sorğusunun yekunu olaraq bu nəticələr əldə olunmuşdur: yeniyetmə və gənclər elektron yazışmalarda geniş şəkildə qısaltmalardan istifadə edirlər. Bu qısaltmalar emosiyaları ifadə etməyə kömək edir. Azərbaycan gəncləri arasında ingilis dilindəki qısaltmalar çox istifadə olunmadığına görə onlar bir o qədər tanınmır. Lakin elektron yazışmalarda istifadə olunan ingilis dilindəki qısaltmalar sorğuda iştirak edən yeniyetmə və gənclərdə maraqlı oymuşdur. Bunu nəzərə alaraq ingilis dilində ən çox işlənən qısaltmaların kiçik lüğətini hazırladım:

1. 2L8- too late - çox gec
2. 4get-forget - unut
3. 4U- for you - sənin üçün
4. AAMOF - as a matter of fact- əslində
5. BB- bye-bye - hələlik
6. BBS-be back soon - tezliklə qayıdacam
7. BBF- best friends forever - əbədi yaxşı dostlar
8. BTW- by the way-yeri gəlmişkən
9. CU- see you - görüşənədək
10. GN-good night - gecən xeyrə qalsın
11. HAND- have a nice day-xoş gün arzulayıram
12. IDK – I don't know - mən bilmirəm
13. ILU- I love you - mən səni sevirəm
14. LOL-laughing out loud - ucadan gülürəm
15. NC-no comment - şərhətsiz
16. NVM- never mind - eybi yox
17. OMG - oh my god-aman Allahım
18. PLS/PLZ/PLX-please- zəhmət olmasa
19. PPL - people- insanlar
20. TBH - to be honest- düzünü desəm
21. THX/TNX/TX/TY- thank you- təşəkkür
22. W8 - wait-gözlə
23. WB - welcome back-xoş qayıtdın
24. WTH - what the hell- lənətə gəlmiş
25. Y? - why- nə üçün

Əslində bu abbreviaturaların sayı 85 ədəddir. Lakin Azərbaycanlı yeniyetmə və gənclərin ingilis dilini öyrənmək məqsədilə sosial şəbəkələrdə istifadə edə biləcəyi internet slenqləri 25 ədəddir.

Azərbaycanda, əsasən, kompüter və gənclərin slenqləri daha çox istifadə olunur. Müşahidələr göstərir ki, yazılı dilin müasir forması olan “internet yazışması” ədəbi dil normalarının kəskin pozulması şəraitində inkişaf edir. İnternet yazışmalarında sözlər təhrif olunmuş şəkildə, heç bir qayda-qanuna tabe olmayan formada aparılır. Bunlar müasir dilçilikdə kompüter slenqləri adlanır. Məsələn, “SLM” - salam, “TWK” - təşəkkür, “NCSN?” - necəsən?, “XG” - xoş gəlmisən, “HMM” - razıyam, “BYE” - sağ ol, hələlik, “NCNC” - təəccüb ifadəsi, “VOV” - heyrətlənmək, “NHB”-nə xəbər, “SBH” - sabah, “LOL” - əla, “BRO” - qardaş, “Usss” – şirin

bala, körpə. İnternetdə hər hansı bir fikrə müsbət münasibət bildirməyə “layk etmək”, İnternet yazışmasına - “çat”, “çattaşmaq” deyirlər.

Məqalənin aktuallığı. İşin aktuallığı ingilis ədəbiyyatında slənqlərin geniş yer tutmasının tərcüməçilərdən xüsusi təcrübə tələb etməsi ilə bağlıdır.

Məqalənin elmi yeniliyi. Elmi yenilik ondan ibarətdir ki, tədqiqatçı özünəməxsus dil faktlarından istifadə etmişdir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən tələbə və magistrantlar istifadə edə bilirlər.

Ədəbiyyat

1. R.Manafoğlu, N.Tağısoy, R.Kamal. İzahlı tərcüməşünaslıq terminləri lüğəti. Bakı: Mü-tərcim, 2010.

2. Антрушина Г.Б., Афанасьева О.В., Морозова Н.Н. Лексикология английского языка. М.: Дрофа, 2000.

3. Ayo and J. Simpson Oxford dictionary of modern slang: Oxford university press, 1996.

4. E. Partridge. Slang to-Day and yesterday. London, 1960.

5. Fennell B. A History of English. A Sociolinguistic Approach. Oxford: Blackwell, 2001.

Г.Г. Гурбанова

Роль интернет-сленга в современной лингвистике

Резюме

Интернет сейчас является основным инструментом, который люди используют для обмена информацией. Существует несколько способов получения, передачи и обмена информацией. Изучение электронной почты, самой популярной формы интернет-общения, используемой молодыми людьми, является важным шагом в процессе изучения социалистических особенностей сленга. Для современного школьника и студента, который общается в Интернете, знания английского языка недостаточно, и он должен уметь использовать особую речевую тактику для регулирования отношений. Писать электронные письма и читать их на экранах - это все равно, что говорить в чате. Интернет-переписка имеет свои особенности.

The role of Internet slang in modern linguistics

Summary

The Internet is now the main tool that people use to exchange information. There are a number of ways to receive, transmit and exchange information. The study of e-mail, the most popular form of Internet communication used by young people, is an important step in the process of exploring the socialistic features of slang. For a modern schoolboy and student who communicates online, knowledge of the English language is not enough, and he must be able to use special speech tactics to regulate relationships. Writing e-mails and reading them on screens is just like talking live conversations. Internet correspondence has its own peculiarities.

Redaksiyaya daxil olub: 11.02.2020